УДК 378.147.88:616-091
DOI https://doi.org/10.32782/3083-7324/2026.3.6

ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ДО ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Ступчук Марія Сергіївна,
кандидат біологічних наук, асистент кафедри
клінічної фармакології, патологічної анатомії та соціальної медицини,
Державний заклад «Луганський державний медичний університет»
ORCID: 0000-0001-6215-5081

Чеберніна Інна Олександрівна,
в. о. завідувача кафедри клінічної фармакології, патологічної анатомії
та соціальної медицини,
Державний заклад «Луганський державний медичний університет»
ORCID: 0000-0003-3149-5141

Проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning, PBL) є одним із провідних студентоцентрованих підходів у сучасній медичній освіті, що базується на принципах самостійного навчання та клінічного мислення. Актуальність впровадження PBL у підготовку студентів медичних університетів України зумовлена необхідністю підвищення якості підготовки до Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ) «Крок-1», що є обов'язковим для студентів 3-го курсу спеціальності «Медицина». Метою роботи є систематизація і аналіз наявних наукових даних щодо ефективності PBL у медичній освіті, зокрема в контексті клінічної патоморфології. За результатами огляду встановлено, що PBL сприяє розвитку критичного мислення, навичок вирішення проблем, клінічного обґрунтування та самостійного навчання. Разом із тим впровадження методу потребує відповідної підготовки викладачів та достатнього ресурсного забезпечення. Перспективним напрямом є інтеграція PBL із цифровими технологіями в навчанні клінічної патоморфології.

Ключові слова: проблемно-орієнтоване навчання, медична освіта, клінічна патоморфологія, Крок-1, ЄДКІ, критичне мислення, клінічне мислення.

Вступ. Сучасна медична освіта переживає глибоку трансформацію, пов'язану з переходом від традиційних лекційно-орієнтованих методів до студентоцентрованих підходів, що відповідають вимогам практичної медицини [1]. Одним із таких підходів є проблемно-орієнтоване навчання (PBL – Problem-Based Learning), яке ґрунтується на розборі реальних клінічних сценаріїв та самостійному пошуку знань студентами [2].

В Україні підготовка лікарів здійснюється відповідно до стандартів вищої медичної освіти, а одним із ключових елементів контролю якості підготовки є Єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ) «Крок-1», що складається студентами 3-го курсу спеціальності «Медицина» [4]. Іспит охоплює 200

тестових завдань із фундаментальних дисциплін, у тому числі з патоморфології, і відіграє ключову роль у забезпеченні якості підготовки майбутніх лікарів [4]. Дослідники Т.Р. Керімов, О.М. Скрябіна та ін. обгрунтували важливість міждисциплінарного інтегративного підходу в медичній освіті для формування когнітосфери майбутніх медиків. Більше того, результати їхніх досліджень стали основою для розробки низки практичних рекомендацій щодо впровадження наскрізних навчальних модулів, проблемно-орієнтованого навчання та інноваційних форматів в українській медичній освіті [3]. Так, у ДЗ «Луганський державний медичний університет» вибірковий освітній компонент «Актуальні проблеми клінічної патоморфології» є одним із майданчиків для апробації проблемно-орієнтованого підходу на кафедрах патологічної анатомії медичних університетів. Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення результативності підготовки до ЄДКІ на тлі реформування вітчизняної медичної освіти.

Мета роботи – систематизувати та проаналізувати наявні дані наукової літератури щодо ефективності PBL у підготовці студентів медичних університетів, зокрема в курсі клінічної патоморфології, та оцінити перспективи його застосування в контексті підготовки до ЄДКІ «Крок-1».

Матеріали та методи. Огляд виконано за методологією наративного (описового) систематичного огляду літератури. Пошук джерел здійснювався в базах даних PubMed/MEDLINE, Scopus, Web of Science, Cochrane Library та Google Scholar. Використовувались ключові слова: «problem-based learning», «medical education», «pathomorphology», «pathology», «critical thinking», «Krok», «Ukraine», «licensing exam», а також їх українські та транслітеровані еквіваленти. До аналізу включали оригінальні дослідження, систематичні огляди, метааналізи та оглядові статті, опубліковані переважно в період 2018–2025 рр. Критерії виключення: роботи, що не стосуються вищої медичної освіти або не представлені в рецензованих виданнях. Всього проаналізовано 15 ключових публікацій.

Результати. *1. Загальна ефективність PBL у медичній освіті.* Методологія PBL, первинно розроблена в Університеті МакМастер (Канада) ще у 1960-х роках, на сьогодні набула глобального поширення у медичних школах світу [1]. Систематичні огляди, проведені в 2022–2025 рр., свідчать, що PBL позитивно впливає на академічну успішність студентів, розвиток навичок самостійного навчання, вирішення проблем та комунікативних компетентностей [2; 5]. Так, метааналіз, опублікований у Frontiers in Education (2025), що охопив когорту найважливіших досліджень за останні 20 років, підтвердив статистично значуще покращення навичок критичного мислення у студентів медичних спеціальностей у разі застосування PBL порівняно з традиційними методами навчання [5]. Паралельно огляд у BMC Medical Education (2025) – з аналізом 13 метааналізів та систематичних оглядів – підтвердив ефективність PBL щодо формування клінічних навичок [6].

2. Важливість підходу PBL у викладанні дисциплін медичної біології та

патоморфології. Патоморфологія і медична біологія як дисципліни є унікальним підґрунтям для застосування підходу PBL, оскільки поєднують фундаментальні морфологічні знання з клінічним обґрунтуванням. Дослідження впровадження POPBL (Patient-Oriented Problem-Based Learning) у курсі патологічної анатомії продемонструвало покращення мотивації студентів, самостійного навчання та тривалого засвоєння матеріалу [7].

Нещодавнє дослідження у сфері цифрової освіти з патології (Frontiers in Educational Research, 2025) показало, що PBL у цифровому середовищі поглиблює зацікавленість студентів, сприяє інтеграції та застосуванню знань, підвищує навчальні досягнення та здатність до клінічної практики [8].

3. PBL та підготовка до ліцензійних іспитів. Зв'язок між PBL та результативністю ліцензійних іспитів є предметом наукової дискусії. Низка досліджень засвідчила, що застосування PBL у передклінічному циклі покращує результати складання ліцензійних іспитів типу USMLE Step 1 [9], що є структурним аналогом українського ЄДКІ «Крок-1». Дослідники відзначають чіткий кореляційний зв'язок між академічною успішністю студентів впродовж навчання та результатами ліцензійного іспиту [10].

Разом із тим в огляді Trullas et al. (2022) зазначається, що PBL не набув широкого повсюдного впровадження, оскільки потребує значних людських ресурсів та системної підготовки викладачів [11]. Деякі дослідники вказують на необхідність комбінованого підходу PBL+LBL (Lecture-Based Learning) як оптимального для досягнення балансу між набуттям знань і розвитком клінічного мислення [12].

4. ЄДКІ «Крок-1» в Україні. Починаючи з 2019 року ЄДКІ «Крок-1» є обов'язковим компонентом кваліфікаційного іспиту для студентів спеціальностей медичного профілю, що відповідає другому освітньому рівню «Магістр» [4]. Іспит містить 200 тестових завдань, поріг «склав/не склав» встановлений на рівні 60,5% правильних відповідей [4]. Результати ЄДКІ є стратегічним індикатором якості вищої медичної освіти в Україні, а проблема підвищення успішності студентів на цьому іспиті залишається актуальною для більшості медичних університетів [3; 4].

5. Важливість інтеграції PBL в освітні компоненти «медична біологія» та «клінічна патоморфологія». Вибірковий освітній компонент «Актуальні проблеми клінічної патоморфології» є ефективним форматом для апробації PBL з урахуванням специфіки морфологічних дисциплін. Підхід передбачає аналіз реальних клінічних сценаріїв з використанням морфологічних препаратів, даних патологоанатомічних протоколів та клінікоморфологічних зіставлень, що безпосередньо відповідає структурі тестових завдань ЄДКІ.

Змішаний огляд із залученням 56 досліджень (BMC Medical Education, 2025) щодо цифрового PBL у медичній освіті засвідчив зростання частки таких публікацій після пандемії COVID-19, що свідчить про посилений інтерес до інноваційних методів навчання, у тому числі в патоморфологічному циклі [13].

Висновки. Проблемно-орієнтоване навчання є ефективним мето-

дом медичної освіти, що сприяє розвитку критичного та клінічного мислення, підвищує мотивацію студентів і формує навички самостійного навчання – компетентності, необхідні для успішного складання ЄДКІ «Крок-1». Впровадження PBL у викладання клінічної патоморфології є науково обґрунтованим і перспективним, зокрема у форматі вибіркових освітніх компонентів для студентів 3-го курсу медичних університетів. Результативність PBL суттєво залежить від системної підготовки викладачів, матеріально-технічного забезпечення та методично грамотного поєднання з іншими педагогічними підходами. Таким чином, перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення кореляцій між PBL-орієнтованим навчанням патоморфології та результатами складання ЄДКІ «Крок-1» в умовах вітчизняних медичних університетів.

Література

1. Stuart E., O'Leary D., Rowntree R., Carey C., O'Rourke L., O'Brien E., & Russell V. Challenges in experiential learning during transition to clinical practice: A comparative analysis of reflective writing assignments during general practice, paediatrics and psychiatry clerkships. *Medical Teacher*. 2020. № 42(11). P. 1275–1282. https://doi.org/10.1080/0142159X.2020.1803250
2. Scholkmann A. Why don't we all just do the same? Understanding variation in PBL implementation from the perspective of translation theory. *Interdisciplinary Journal of Problem-based Learning*. 2020. № 14(2). https://doi.org/10.14434/ijpbl.v14i2.28800
3. Керімов Т., Скрябіна О. М., Карлова Т. Є., Рашиді Б. Міждисциплінарний підхід до формування когнітосфери майбутніх медиків. *Український журнал екстремальної медицини ім. Г. О. Можаєва*. 2025. № 2. С. 4–14. https://doi.org/10.32782/3083-7324/2025.2.1
4. Кабінет Міністрів України. (2018, березень 28). Постанова № 334 «Про затвердження Порядку проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти "магістр" за спеціальностями галузі знань "22 Охорона здоров'я"». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-п
5. Al-Shuaibi, S., et al. The effectiveness of problem-based learning (PBL) in enhancing critical thinking skills in medical education: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Education. 2025. № 10.* https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1565556
6. Russo G., et al. Critical thinking and clinical skills by problem-based learning educational methods: An umbrella systematic review. *BMC Medical Education. 2025. № 25.* https://doi.org/10.1186/s12909-025-06951-z
7. Jaganathan S., Bhuminathan S., & Ramesh M. Development and evaluation of the POPBL module in pathology. *Cureus.* 2022. https://doi.org/10.7759/cureus.29432
8. Jin S. The exploration and implementation of the problem-based learning (PBL) teaching model in pathology within a digital environment. *Frontiers in Educational Research. 2025. № 8*(4). P. 206–212. https://doi.org/10.25236/FER.2025.080430
9. Li T., et al. Problem-based or lecture-based learning, old topic in the new field: A meta-analysis on the effects of PBL teaching method in Chinese standardized residency training. *BMC Medical Education. 2022. № 22.* https://doi.org/10.1186/s12909-022-03254-5
10. Deineka O., Bondarenko I. Unified state qualification exam STEP-1 as a marker of the success of the education of pediatric doctors in Ukraine and Bogomolets National Medical University. *Journal of Medical Science*. 2024. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10924366/
11. Trullas J. C., et al. Effectiveness of problem-based learning methodology in undergraduate medical education: A scoping review. *BMC Medical Education. 2022. № 22.* https://doi.org/10.1186/s12909-022-03154-8

12. Liu C. X., et al. Comparing hybrid problem-based and lecture learning (PBL+LBL) with LBL pedagogy on clinical curriculum learning for medical students in China: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Medicine. 2020. № 99*(16). https://doi.org/10.1097/MD.0000000000019687
13. Hansen E., et al. Medical students' evaluation of digital problem-based learning: A mixed-methods systematic review. *BMC Medical Education*. 2025. https://doi.org/10.1186/s12909-025-07823-2

References

1. Stuart, E., O'Leary, D., Rowntree, R., Carey, C., O'Rourke, L., O'Brien, E., & Russell, V. (2020). Challenges in experiential learning during transition to clinical practice: A comparative analysis of reflective writing assignments during general practice, paediatrics and psychiatry clerkships. *Medical Teacher, 42*(11), 1275–1282. https://doi.org/10.1080/0142159X.2020.1803250
2. Scholkmann, A. (2020). Why don't we all just do the same? Understanding variation in PBL implementation from the perspective of translation theory. *Interdisciplinary Journal of Problem-based Learning, 14*(2). https://doi.org/10.14434/ijpbl.v14i2.28800
3. Kerimov, T. R., Skriabina, O. M., Karlova, T. Ye., Rashidi, B. (2025). Interdisciplinary Approach to Forming the Cognitive Sphere of Future Medical Professionals. *Ukrainian journal of Extreme medicine named after G. O. Mozhayev, 2*, 4–14. https://doi.org/10.32782/3083-7324/2025.2.1
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, March 28). Resolution No. 334 on the Unified State Qualification Exam for Master's degree applicants in Healthcare. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-п
5. Al-Shuaibi, S., et al. (2025). The effectiveness of problem-based learning (PBL) in enhancing critical thinking skills in medical education: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Education, 10.* https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1565556
6. Russo, G., et al. (2025). Critical thinking and clinical skills by problem-based learning educational methods: An umbrella systematic review. *BMC Medical Education, 25.* https://doi.org/10.1186/s12909-025-06951-z
7. Jaganathan, S., Bhuminathan, S., & Ramesh, M. (2022). Development and evaluation of the POPBL module in pathology. *Cureus.* https://doi.org/10.7759/cureus.29432
8. Jin, S. (2025). The exploration and implementation of the problem-based learning (PBL) teaching model in pathology within a digital environment. *Frontiers in Educational Research, 8*(4), 206–212. https://doi.org/10.25236/FER.2025.080430
9. Li, T., et al. (2022). Problem-based or lecture-based learning, old topic in the new field: A meta-analysis on the effects of PBL teaching method in Chinese standardized residency training. *BMC Medical Education, 22.* https://doi.org/10.1186/s12909-022-03254-5
10. Deineka, O., & Bondarenko, I. (2024). Unified state qualification exam STEP-1 as a marker of the success of the education of pediatric doctors in Ukraine and Bogomolets National Medical University. *Journal of Medical Science.* https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10924366/
11. Trullas, J. C., et al. (2022). Effectiveness of problem-based learning methodology in undergraduate medical education: A scoping review. *BMC Medical Education, 22.* https://doi.org/10.1186/s12909-022-03154-8
12. Liu, C. X., et al. (2020). Comparing hybrid problem-based and lecture learning (PBL+LBL) with LBL pedagogy on clinical curriculum learning for medical students in China: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Medicine, 99*(16). https://doi.org/10.1097/MD.0000000000019687
13. Hansen, E., et al. (2025). Medical students' evaluation of digital problem-based learning: A mixed-methods systematic review. *BMC Medical Education*. https://doi.org/10.1186/s12909-025-07823-2

Stupchuk M. S., Chebernina I. O. Problem-Based Learning as a Potent Tool for Preparing Medical Students for the Unified State Qualifying Examination

Problem-based learning (PBL) is one of the leading student-centered approaches in modern medical education, based on the principles of self-directed learning and clinical reasoning. The relevance of PBL implementation in Ukrainian medical universities is driven by the need to improve the quality of preparation for the Unified State Qualifying Examination (USQE) "Krok-1", which is mandatory for third-year students of the Medicine programme. The aim of this review was to systematize and analyse available evidence on the effectiveness of PBL in medical education, particularly in the context of clinical pathomorphology. The review found that PBL promotes the development of critical thinking, problem-solving skills, clinical reasoning, and self-directed learning. At the same time implementation of the method requires appropriate faculty training and sufficient resource support. A promising direction is the integration of PBL with digital technologies in clinical pathomorphology teaching.

Key words: *problem-based learning, medical education, clinical pathomorphology, Krok-1, USQE, critical thinking, clinical reasoning.*

Дата надходження статті до редакції: 15.07.2026
Дата прийняття статті до друку: 18.08.2026
Дата публікації: 06.10.2026